

ВИКЛИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ: ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕАГУВАННЯ

Марія Бачинська

*Державна установа «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього Національної академії наук України»,
79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4,
e-mail: maricka1104@gmail.com; ORCID 0000-0002-4589-308X*

Анотація. Метою статті є ідентифікація ключових загроз ринку праці Карпатського регіону України в умовах повномасштабної війни та розроблення комплексних інструментів реагування. У роботі використано міждисциплінарний підхід, що поєднує методи порівняльного аналізу, структурно-логічного групування, аналізу політик та вторинних даних. Проведено класифікацію загроз (демографічні, соціальні, економічні, інституційні) та виокремлено шість функціональних груп інструментів: програми підтримки, інвестиційні механізми, цифровізація, освітні ініціативи, підтримка релокованого бізнесу та соціальні програми. Проаналізовано приклади вже реалізованих заходів на регіональному рівні та окреслено їхню результативність. У результаті встановлено, що поєднання цифрових, освітніх, соціальних та підприємницьких рішень здатне забезпечити адаптивність і гнучкість ринку праці навіть у кризовому періоді. Стаття пропонує концептуальну рамку для формування регіональних стратегій зайнятості з урахуванням післявоєнного відновлення та соціальної справедливості.

Ключові слова: ринок праці, Карпатський регіон, зайнятість, цифровізація, освітні ініціативи, соціальна політика.

Постановка проблеми. Ринок праці Карпатського регіону України знаходиться на перетині глибоких соціальних, демографічних та економічних трансформацій, спричинених повномасштабною війною України з рф. Попри тиловий статус, регіон зазнав значного впливу – зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, відтік молоді та фахівців за кордон, падіння ділової активності, а також кризи в традиційних секторах зайнятості, зокрема туризмі. Ці процеси супроводжуються структурними дисбалансами на ринку праці, дефіцитом кваліфікованих кадрів, демографічним старінням та низькою інтеграцією внутрішньо переміщених осіб (ВПО). У цьому контексті постає потреба у системному дослідженні головних загроз розвитку ринку праці та виявленні найефективніших інструментів реагування на виклики трансформації регіонального ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі активно досліджуються трансформаційні процеси на ринку праці України в умовах повномасштабної війни є предметом досліджень багатьох науковців. Значна увага приділяється аналізу структурних змін, викликаних внутрішньою та зовнішньою міграцією, зростанням частки ВПО, дестабілізацією традиційних секторів зайнятості. Зокрема, О. Черьомухіна та Ю. Чалюк [1] відзначили адаптивність ринку праці Карпатського регіону до умов війни, підкреслюючи підвищений попит на робітничі та торгові спеціальності. А. Тутова [2] та В. Кудельський [3] звернули увагу на зміну структури вакансій, зменшення фінансової стійкості малого бізнесу й ризики дестабілізації ринку внаслідок скорочення зайнятості.

Т. Мірошніченко [4] здійснила ґрунтовний аналіз методичних підходів до оцінювання регіонального ринку праці, наголошуючи на необхідності системи узгоджених індикаторів для діагностики соціально-економічної динаміки. Водночас Р. Теслюк [5] акцентував на демографічних чинниках трансформації ринку праці Карпатського регіону, включаючи старіння населення, еміграцію молоді та дефіцит кваліфікованих кадрів. Дослідження Т. Васильціва, О. Левицької та О. Рудковського [6] розширюють цей підхід, пропонуючи типологію трансформацій ринку праці та виявляючи рівні економічного навантаження на населення в умовах війни.

Окрема лінія досліджень зосереджена на цифровій трансформації ринку праці. О. Лобода, Н. Кириченко [7] та Л. Шаталова [8] аналізують зміну вимог до навичок працівників у зв'язку з розвитком цифрових технологій, гіг-економіки та штучного інтелекту, водночас пропонуючи шляхи адаптації освітньої системи до нових умов. О. Цимбал, Я. Остафійчук і О. Панькова [9] підкреслюють потенціал Big Data, цифрових платформ і альтернативних джерел інформації для оперативного моніторингу стану ринку праці, що є особливо актуальним у динамічних воєнних умовах.

Попередні дослідження зосереджувались переважно на діагностиці зумовлених повномасштабною війною загроз розвитку ринку праці (ВПО, міграція, старіння, структура вакансій) та окремих інструментах щодо їх подолання. Однак для комплексного вирішення цієї проблеми потрібний ґрунтовний аналіз головних інструментів поліпшення ситуації на ринку праці регіону з урахуванням викликів його трансформації.

Постановка завдання. Мета статті – ідентифікація ключових загроз для ринку праці Карпатського регіону України в умовах повномасштабної війни та аналіз комплексних інструментів реагування на різних рівнях. Особлива увага приділяється оцінюванню можливостей освітніх, цифрових, інвестиційних, соціальних і підприємницьких стратегій у контексті забезпечення зайнятості населення.

Викладення основного матеріалу. Повномасштабна війна є головним чинником турбулентних змін на ринку праці України в останні три роки. Карпатський регіон відносяться до тилових регіонів України, що не зазнали безпосереднього вторгнення та не межують з регіонами ведення бойових дій. Однак для регіону актуальними є безпекові загрози, пов'язані з ракетними та дронними атаками росії, внаслідок яких гинуть люди, знищується енергетична, житлова, транспортна інфраструктура. Це руйнує та дестабілізує економіку регіону, робочі процеси, негативно впливає на продуктивність і ефективність праці.

Значний вплив на ринок праці регіону мають інші загрози, що виникли та розвинулися внаслідок російсько-української війни. Передусім це вимушене переміщення населення. Багато внутрішньо переміщених осіб (ВПО) приїхали до Карпатського регіону з окупованих та прифронтових територій. Станом на 23.04.2025 р. на обліку Міністерства соціальної політики України в чотирьох областях регіону знаходяться 512 959 ВПО [10]. З одного боку це створює надлишкову конкуренцію на місцевому ринку праці, адже місцеві жителі і переселенці часто претендують на ті самі робочі місця, що може викликати соціальну напругу. Однак з іншого – часто ВПО не погоджуються на пропоновану роботу, не шукають її та залишаються на утриманні держави. Загалом адаптація переселенців до місцевого ринку праці Карпатського регіону є низькою. Не всі ВПО можуть швидко інтегруватися в нове економічне середовище бракує навичок, знань, що призводить до високого рівня безробіття серед ВПО.

Проблемою ринку праці є міграція робочої сили за кордон. Якщо з-поміж ВПО велика частка осіб непрацездатного віку, то за кордон виїхала значна кількість працездатного населення (особливо жінок і молоді). Зважаючи на чинник безпеки та загалом умов життя, зі збільшенням тривалості війни частка потенційних реемігрантів скорочується. Наслідком цього є дефіцит кваліфікованих кадрів у регіоні (особливо в галузях охорони здоров'я, освіти, технічних спеціальностях).

Внутрішня та зовнішня міграція посилили негативні тенденції в демографічній сфері регіону. Виїзд працездатного населення та молоді (зокрема, випускників шкіл) прискорюють демографічне старіння регіону та зменшення кількості молодих фахівців, що може призвести до дефіциту робочої сили.

До демографічних загроз відноситься також чинник військової мобілізації. Вибуття частини працездатного населення на фронт знижує доступність кадрів, особливо чоловіків у працездатному віці. За час повномасштабного вторгнення загинуло більше 100 тис. українських військових [11] та біля 13 тис. цивільних (офіційно задокументовані дані, реальне число загиблих може бути на порядок більшим [12]). Крім цього, близько 63 тис. осіб – зниклі безвісті за особливих обставин, з них біля 10 тис. – у російському полоні [13]. Окрему категорію на ринку праці складають поранені військові, що більше не можуть брати участь у бойових діях – близько 400 тис. осіб [14].

Через війну відбулося загальне зниження ділової активності, послабився притік інвестицій. Бізнеси не поспішають вкладати в нові проєкти, а частина компаній згорнула або суттєво обмежила свою діяльність. В результаті цього відбулося скорочення кількості робочих місць та звузилися можливості для працевлаштування, особливо в приватному секторі.

Війна посилила структурні диспропорції на ринку праці. Нерівномірний розподіл робочих місць між секторами та регіонами призвели до нестабільності зайнятості. У Карпатському регіоні змінилася структура попиту на професії – зменшився попит на спеціалістів у сфері туризму та гостинності, що вже стали традиційними для Карпатського регіону. Туризм, готельна справа, пов'язані з ними сезонні роботи – суттєво ослабли, а нові сектори ще не розвинулись у повному обсязі.

Також зауважимо, що у воєнний час одним із оптимальних видів зайнятості для багатьох секторів економіки є віддалена зайнятість. Однак відсутність якісного

інтернету та загалом сучасної ІТ-інфраструктури в гірських районах Карпат значно обмежує її розвиток.

Проведений аналіз характеру та сили впливу виявлених загроз розвитку ринку праці Карпатського регіону України дав змогу виокремити ключові інструменти реагування (табл. 1). Їх доцільно об’єднати в 5 груп:

- 1) програми підтримки – розроблення політик стимулювання зайнятості, перекваліфікації та підтримки малого бізнесу, транскордонне співробітництво;
- 2) інвестиційні механізми – залучення внутрішніх та зовнішніх інвесторів для розвитку підприємництва та створення нових робочих місць;
- 3) цифровізація та дистанційна зайнятість – розвиток пропозиції дистанційної роботи як альтернативи трудовій еміграції;
- 4) освітні ініціативи – програми професійного навчання та перекваліфікації для адаптації працівників до нових умов;
- 5) підтримка релокованого бізнесу – механізми допомоги підприємствам, що змушені змінювати місце діяльності через війну;
- 6) соціальні програми – заходи для підтримки вразливих груп населення та їх інтеграції в місцевий ринок праці.

Зміст заходів для поліпшення розвитку ринку праці в регіоні наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Інструменти реагування на виклики трансформації розвитку ринку праці
Карпатського регіону України**

Інструменти реагування		Зміст заходів
1. Програми підтримки	Державні програми підтримки	Розроблення політик стимулювання зайнятості, перекваліфікації та підтримки малого бізнесу
	Міжнародні та донорські програми (гранти)	Надання грантів на стартапи, розвиток бізнесу, підтримка навчання та розвитку підприємницьких навичок
	Місцеві ініціативи та регіональні проекти	Підтримка малого бізнесу на рівні ОТГ, транскордонне співробітництво, створення освітніх програм
2. Інвестиційні механізми	Індустріальні парки, кластери	Державна підтримка та місцеве співфінансування розвитку виробничих майданчиків, логістичних і технологічних хабів
	Інвестиції в туризм та креативні індустрії	Грантові або співфінансовані проекти для розвитку туристичної інфраструктури, ремесел, локальних брендів
	Механізми державно-приватного партнерства	Інвестор будує/розвиває інфраструктуру, а громада і/або держава гарантує сприяння (ділянки, податкові пільги)
	Інвестиції в людський капітал через навчальні хаби	Кошти від донорів або держави спрямовуються на створення освітніх центрів – хабів перекваліфікації, технічного навчання, курсів
	Транскордонні інвестиційні проекти (ЄС, CBC, Interreg)	Фінансування спільних проектів із сусідніми країнами через інструменти ЄС

3. Цифровізація та дистанційна зайнятість	Розвиток цифрових платформ для працевлаштування та підтримка віддаленої роботи	Розвиток пропозиції дистанційної роботи як альтернативи трудовій еміграції
	Можливість заробітку у жінок та ВПО	Підтримка вразливих груп у флексибільній дистанційній зайнятості
	Створення нових моделей мікробізнесу	Запровадження цифрових інструментів для легкого старту в мікробізнесі
	Модернізація освіти і профорієнтації	Дистанційні курси, EdTech і менторські програми – для створення кваліфікованих кадрів.
	Підтримка місцевих громад через цифрові сервіси	Цифровізація місцевого самоврядування спричинить затребуваність у нових працівниках
4. Освітні ініціативи	STEM та підприємницька освіта для школярів	Формування інноваційного мислення з молодших класів
	Професійна орієнтація «нового типу» в школах	Орієнтація учнів на затребувані спеціальності, показати цінність робітничих і прикладних професій
	Цифрові хаби при громадах та ліцеях	Розширення доступу до онлайн-освіти та навичок для дистанційної роботи
	Розвиток дуальної освіти та освітніх кластерів	Поєднання навчання з реальною практикою на місцевому бізнесі
	Освіта дорослих (lifelong learning)	Перекваліфікація дорослих, які втратили роботу або повернулись з-за кордону
	Грантові програми для вчителів і викладачів	Оновлення педагогічних методики та мотивація вчителів і викладачів адаптуватися до викликів часу
	Партнерства «бізнес + освіта»	Об'єднання місцевих роботодавців з навчальними закладами
5. Підтримка релокованого бізнесу	Інфраструктурна та просторова підтримка	Створення креативних парків з можливістю суборенди; формування банку вільних приміщень та земель від ОТГ; пільгова оренда
	Кадрове сприяння та підбір працівників	Створення спільних HR-хабів при центрах зайнятості і громадах; швидка перепідготовка безробітних під конкретного інвестора («навчання під замовлення»)
	Податково-фінансове стимулювання	Місцеві пільги, гранти на переоснащення/реорганізацію виробництва (особливо агро- і харчового сектору)
	Промоція локального партнерства	Створення мережі взаємодії бізнесів, форуми, мапи бізнесу області; заохочення місцевих закупівель, доступ до кластерів
	Комунікаційна та менторська підтримка	Запуск менторських програм, спеціальних «гайдів для релокантів», створення центру підтримки бізнесу при обласних/міських радах
	Освітні ініціативи спільно з бізнесом	Розроблення навчальних модулів спільно з релокованими підприємствами; сертифіковані тренінги для місцевих кадрів під потреби бізнесу; залучити бізнес до участі у школах/ліцеях/коледжах

	Інтерактивна платформа «Релокація в Карпати»	Платформа може містити: • базу вільних площ і ресурсів; • карту логістики; • каталог діючих релокованих бізнесів; • відгуки підприємців; • інструменти для пошуку персоналу
6. Соціальні програми	Програми підтримки працевлаштування вразливих груп	Ваучери на перекваліфікацію; стимулювання роботодавців до наймання (часткове відшкодування ЗП або ЄСВ); мобільні центри зайнятості у важкодоступних громадах
	Програма «Житло + праця» для ВПО	Муніципальні програми компенсації за оренду; соціальне житло в обмін на участь у громадських роботах або робот у в дефіцитній сфері; кооперативне житло в селах
	Програма підтримки молоді: «Працюй тут»	Муніципальні стипендії за працевлаштування в рідному місті після навчання; менторські програми з молодими підприємцями; фінансова підтримка на відкриття першої справи
	Соціальні майстерні та кооперативи	Сприяння утворенню кооперативів (шиття, деревообробка, кераміка, фермерство); партнерство з громадами та релокованим бізнесом; онлайн-продаж продукції
	Програма соціального підприємництва	Гранти на соціальні бізнеси (кафе з інклюзивними працівниками, майстерні, соцслужби); податкові пільги для соціальних підприємств; навчання соціальних інноваторів
	Програми ментального здоров'я + кар'єрного коучингу	Безкоштовні сесії з кар'єрними радниками, психологами; курси «Планування кар'єри після 35», «Перша власна справа», «Життя після повернення з-за кордону»; соціальні простори при громадах

Джерело: Складено авторкою з використанням [15; 16].

Частина з наведених інструментів реагування та заходів щодо подолання загроз розвитку ринку праці Карпатського регіону України певною мірою вже реалізуються.

Зокрема, у відповідь на виклики, спричинені повномасштабною війною, в Карпатському регіоні України активно реалізуються державні, міжнародні та місцеві програми, які суттєво пожвавлюють ринок праці. Серед них – «Армія відновлення», гранти «єРобота», IT Generation та кредитна програма «5–7–9%», що стимулюють зайнятість ВПО, розвиток малого бізнесу та перекваліфікацію. Успішна співпраця з міжнародними донорами (EU4Business, Програма Розвитку ООН, Управління верховного комісара ООН у справах біженців) дозволила залучити значні ресурси для підтримки стартапів, мікропідприємництва та економічної інтеграції переселенців, з особливим акцентом на розвиток підприємницьких навичок.

Водночас місцеві ініціативи у Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Закарпатській областях створюють сталі умови для збереження й нарощення зайнятості. Регіональні програми підтримки малого бізнесу, індустріальні парки, IT-кластери, транскордонні партнерства та галузеві кластери (деревообробка, фермерство, туризм) демонструють, що навіть в умовах воєнної нестабільності Карпатський регіон здатен бути простором інноваційного підходу до праці, адаптації та економічної стійкості.

Інвестиційні механізми відіграють ключову роль у зміцненні регіонального ринку праці Карпатського регіону, створюючи умови для довготривалого працевлаштування, розвитку підприємництва та модернізації економіки. Завдяки запуску індустріальних парків (як-от «Сігма парк» чи Ужгородський ІП), регіон отримує нові виробничі майданчики та робочі місця, особливо у сферах деревообробки, машинобудування, логістики. Паралельно відбувається активне залучення інвестицій у туризм, креативні індустрії, зелену енергетику та транскордонне співробітництво, що сприяє появі сезонної та гнучкої зайнятості, особливо для жінок і молоді.

Особливу увагу варто зосередити на формуванні людського капіталу через створення навчальних хабів, освітніх програм і технічного навчання – це зменшує трудову еміграцію та формує кадрову базу для ключових галузей регіону. Завдяки державно-приватному партнерству та підтримці програм ЄС (Interreg, CBC) в Карпатському регіоні посилюється транскордонна інтеграція, зокрема в сферах логістики, екотуризму й освіти. Таким чином, інвестиції стають не лише інструментом економічного відновлення, а й стабілізатором соціальної ситуації та джерелом інноваційного розвитку.

Цифровізація та дистанційна зайнятість відкривають нові можливості для подолання просторових, економічних та соціальних викликів ринку праці Карпатського регіону. Завдяки розвитку IT-інфраструктури, онлайн-освіти та фріланс-платформ жителі навіть віддалених гірських сіл отримують можливість працювати дистанційно, не покидаючи свої громади. Особливо виграє молодь, яка може уникнути трудової еміграції, а також жінки та внутрішньо переміщені особи, для яких цифрова зайнятість часто є єдиним реальним шансом на інтеграцію у місцеву економіку.

Цифрові технології також стимулюють створення мікробізнесу, розвиток e-commerce, ведення сімейних справ онлайн та формування нових освітніх моделей, що відповідають актуальним потребам ринку. Ініціативи на кшталт IT-хабів у громадах, програм IT Generation, дистанційних курсів та електронного врядування дають змогу не лише підвищити зайнятість, а й трансформувати регіон у центр інтелектуальної, гнучкої праці. У цьому контексті цифровізація постає не як допоміжний інструмент, а як стратегічна основа сталого розвитку ринку праці в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Вирішальну роль у подоланні структурних загроз ринку праці Карпатського регіону відіграє освіта, розвиток якої повинен запобігти відтоку молоді, виникненню професійно-кваліфікаційного дисбалансу та невідповідності освітніх програм реальним потребам економіки. Завдяки розвитку професійної орієнтації, дуальної освіти, STEM-гуртків, цифрових хабів та програм lifelong learning, громади отримують не лише навчених фахівців, а й мотивованих мешканців, які бачать для себе перспективу вдома.

Особливу роль відіграють ініціативи для дорослих, жінок, ВПО та викладачів – саме вони забезпечують гнучкість і адаптивність ринку праці в період воєнних змін.

Важливим чинником успіху є партнерство між освітою та бізнесом, що дозволяє формувати навчальні програми «під запит роботодавця» та закріплювати випускників у місцевих компаніях. Освітні інновації (онлайн-курси, стартап-школи, гранти для викладачів) забезпечують появу нового покоління фахівців, здатних працювати як локально, так і на глобальному рівні. Таким чином, освітні ініціативи стають не лише способом передачі знань, а потужним інструментом соціально-економічної трансформації регіону.

Підтримка релокованого бізнесу стала одним із ключових факторів стабілізації та перезавантаження ринку праці Карпатського регіону в умовах війни. Багато підприємств, переміщених із зони бойових дій, розмістилися на областях Карпатського регіону – особливо на Закарпатті – привносячи із собою нові технології, виробничі моделі та робочі місця. Їхнє ефективне залучення залежить від створення сприятливої інфраструктури, кадрової підтримки та фінансових стимулів. Ініціативи на кшталт індустриальних парків, пільгової оренди, навчання «під замовлення» та грантових програм забезпечують підприємствам можливість не лише вижити, а й розвиватися.

Ще одним важливим напрямом є інтеграція бізнесу у місцеве середовище через менторські програми, бізнес-форуми, підтримку локального виробництва та освітні партнерства. Таким чином, релоковані компанії з «тимчасових гостей» перетворюються на повноцінних партнерів розвитку громад. Це не лише зміцнює локальну економіку, а й створює нові можливості працевлаштування, особливо в галузях з високим потенціалом – деревообробці, харчовій промисловості, ІТ та логістиці.

Соціальні програми є критично важливим інструментом підтримки ринку праці в Карпатському регіоні, особливо в умовах війни, внутрішньої міграції та економічної нестабільності. Вони не лише пом'якшують наслідки безробіття серед вразливих груп – внутрішньо переміщених осіб, жінок, молоді, людей передпенсійного віку, – а й створюють умови для їхньої активної інтеграції в економіку регіону. Програми на зразок «Армії відновлення», «Житло + праця», муніципальних грантів для молоді, кооперативів і соціального підприємництва дозволяють громадам зберігати трудовий потенціал та знижувати ризики вторинної міграції.

Завдяки поєднанню матеріальної підтримки, навчання, менторства та психологічного супроводу, соціальні ініціативи перетворюються на справжній двигун людського розвитку. Вони не лише допомагають «втриматися на плаву», а й дають людям нові життєві та професійні орієнтири. У поєднанні з локальними програмами зайнятості, підтримкою ВПО та розвитком кар'єрного коучингу, соціальна політика в регіоні поступово трансформується з «реактивної» на проактивну, сприяючи формуванню справедливого, гнучкого й людоцентричного ринку праці в Карпатах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Російсько-українська війна надзвичайно сильно впливає на ринок праці тилового Карпатського регіону України – через загальну дестабілізацію економічного середовища, руйнування інфраструктури, падіння інвестиційної активності та масову міграцію. Ракетні та дроніві атаки

перешкоджають стабільній роботі бізнесу й працевлаштуванню. Подвійним викликом є масове внутрішнє переміщення населення: з одного боку – зростання конкуренції на ринку праці, з іншого – низький рівень інтеграції ВПО, часткова або повна їх неактивність на ринку праці. Зовнішня міграція молоді та жінок, а також військова мобілізація призводять до вилучення з ринку праці значної частини працездатного населення, що загрожує дефіцитом кваліфікованих кадрів у базових галузях (освіта, медицина, технічні спеціальності) й унеможливорює повноцінне відновлення економіки. Падіння ділової активності та згорання бізнесу обмежують створення нових робочих місць, особливо у приватному секторі. Це посилюється нестачею інвестицій і загальним економічним страхом вкладників та підприємців. Окрім цього, на ринку праці виник структурний дисбаланс, що зумовлений зміною структури попиту на професії (ослаблення туризму, сезонної зайнятості, готельної сфери) і неналежним розвитком нових секторів економіки.

Задля подолання виявлених загроз розвитку ринку праці регіону й загалом поліпшення ситуації з зайнятістю напрацьовано відповідні інструменти соціально-економічної політики.

Програми підтримки (державні, міжнародні та місцеві) створюють основу для швидкого реагування: вони забезпечують перекваліфікацію, стимулюють підприємництво та активізують місцеві ініціативи. Особливо ефективними є грантові програми, що діють як каталізатор бізнесу в громадах. Інвестиційні механізми надають структурну підтримку розвитку: індустріальні парки, туристичні проєкти, транскордонні ініціативи та освітні хаби спрямовані на формування довготривалих моделей зайнятості та модернізацію економіки. Це фундамент інфраструктурного оновлення та залучення капіталу. Цифровізація та дистанційна зайнятість відкривають нові можливості для залучення до праці жителів гірських районів, зокрема, вразливих категорій – жінок, молоді та ВПО. Вони не лише долають географічну ізоляцію, а й створюють нові моделі мікробізнесу та формують цифрову культуру в громадах. Освітні ініціативи є наскрізним елементом усіх напрямів – від профорієнтації школярів і розвитку STEM до навчання дорослих і формування бізнес-освіти. Сучасна освіта стає ключовим ресурсом формування кадрів для нової економіки. Важливою антикризовою стратегією, що допомагає зберегти та створити робочі місця, залучити нові виробництва, а також забезпечити інтеграцію інновацій у місцеву економіку, є підтримка релокованого бізнесу. Системна робота з релокантами може стати джерелом довготривалого зростання. Соціальні програми покликані забезпечити стабілізацію для найвразливіших категорій населення: ВПО, молоді, жінок, осіб із інвалідністю. Вони спрямовані не тільки на забезпечення мінімальної підтримки, а й на створення нових соціально значущих форматів зайнятості, включно з кооперативами та соціальними підприємствами.

Ефективна політика розвитку ринку праці в Карпатському регіоні має бути багаторівневою, міжсекторальною та людиноцентричною. Гармонійне поєднання економічних, цифрових, соціальних, інвестиційних та освітніх заходів дозволить не лише втримати трудовий потенціал регіону, а й перетворити його на стійкий центр післявоєнного відновлення та інноваційного зростання.

Перспективні напрями наукових досліджень можуть стосуватися оцінювання ефективності програм державної, міжнародної та місцевої підтримки ринку праці, дослідження інноваційних підходів до розвитку дистанційної та фріланс-зайнятості у гірських громадах, формування моделі сталого партнерства «освіта – громада – бізнес» у післявоєнному відновленні ринку праці.

Статтю підготовлено в рамках наукової теми: «Трансформація ринку праці Карпатського регіону України у перспективі повоєнного відновлення» (номер державної реєстрації 0124U000984).

Список використаних джерел

1. Черьомухіна О., Чалюк Ю. Ринок праці під час війни: стан та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. №46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-24>
2. Тутова А. Ринок праці в умовах війни. *Економіка і регіон*. 2023. №1(88). С. 91–98. [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2878](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2878)
3. Кудельський В. Вплив війни на ринок праці в Україні. *Грааль науки*. 2024. №40. С. 150–156. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.017>
4. Мірошніченко Т. Показники ефективності формування ринку праці регіону. *Підприємництво та інновації*. 2025. №34. С. 56–60. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.8>
5. Теслюк Р. Т. Демографічні передумови розвитку ринку праці Карпатського регіону України у воєнний та повоєнний періоди. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 6. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14545964>
6. Васильців Т., Левицька О., Рудковський О. Структурні диспропорції і дисбаланси ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни: тенденції, загрози, орієнтири політики стабілізації й використання можливостей. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37>
7. Лобода О., Кириченко Н. Вплив цифрової економіки на ринок праці в сучасних умовах. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. № 22. С. 63–70. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.22.7>
8. Шаталова Л. Вплив структурних трансформацій економіки на ринок праці та зайнятість. *Управління змінами та інновації*. 2024. №11. С. 39–44. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-11-6>
9. Цимбал О., Остафійчук Я., Панькова О. Цифрові методи та технології формування в Україні інноваційної системи інформаційного забезпечення ринку праці. *Журнал європейської економіки*. 2023. Т. 22, №3(86). С. 479–503.
10. Внутрішньо переміщені особи. Державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України»: вебпортал. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>.
11. Scott Pelley. Ukraine's Zelenskyy says the security of the world is at stake amid Russia war: «The threat is real». *CBS News*. 2025. URL: <https://www.cbsnews.com/news/ukraine-volodymyr-zelenskyy-russia-60-minutes/>.
12. По Маріуполю ходять чутки, що кількість загиблих сягнула більше 130 тисяч чоловік. *0629.com.ua*: вебпортал. 13 жовтня 2022 р. URL: <https://www.0629.com.ua/news/3478679/po-mariupolu-hodat-cutki-so-kilkist-zagiblih-sagnula-bilse-130-tisac-colovik>.
13. Куренкова О. «Є надія, що знайдемо майже всіх». Артур Добросердов – про пошук зниклих безвісти під час війни. *Суспільне: новини*. URL: <https://suspilne.media/998363->

e-nadia-so-znajdemo-majze-vsih-artur-dobroserdov-pro-posuk-zniklih-bezvisti-pid-cas-vijni/ .

14. How many Ukrainian soldiers have died? *The Economist*. Nov 26th 2024. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/11/26/how-many-ukrainian-soldiers-have-died>.
15. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України): електронне науково-аналітичне видання / наук. ред. Т.Г. Васильців; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 47 с.
16. Соціальна вразливість населення Карпатського регіону України: пріоритети та інструментарій подолання викликів і загроз: електрон. монографія / наук. ред. Т. Г. Васильців; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2024. 218 с.

References

1. Cheromukhina, O., & Chaliuk, Yu. (2022). Vplyv viyny na rynek pratsi v Ukrayini [Labor market during the war: state and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-24> [in Ukrainian].
2. Tutova, A. (2023). Rynek pratsi v umovakh viyny [The labor market in conditions of war]. *Ekonomika i rehion – Economics and Region*, 1(88), 91–98. [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2878](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2878) [in Ukrainian].
3. Kudelskyi, V. (2024). Vplyv viyny na rynek pratsi v Ukrayini [Impact of the war on the labor market in Ukraine]. *Hraal nauky – Grail of Science*, 40, 150–156. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.017> [in Ukrainian].
4. Miroshnichenko, T. (2025). Pokaznyky efektyvnosti formuvannya rynku pratsi rehionu [Indicators of efficiency of forming the regional labor market]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsiyi – Entrepreneurship and Innovation*, 34, 56–60. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.8> [in Ukrainian].
5. Tesliuk, R.T. (2024). Demografichni peredumovy rozvytku rynku pratsi Karpatskoho rehionu Ukrayiny u voyennyi ta povoyennyi periody [Demographic prerequisites for the development of the labor market of the Carpathian region of Ukraine in the war and post-war periods]. *Aktualni pytannya ekonomichnykh nauk – Current issues of economic sciences*, 6. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14545964> [in Ukrainian].
6. Vasylytsiv, T., Levytska, O., & Rudkovsky, O. (2022). Strukturni dysproportsiyi i dysbalansy rynku pratsi oblastey Karpatskoho rehionu Ukrayiny v umovakh viyny: tendentsiyi, zahrozy, oryentyry polityky stabilizatsiyi i vykorystannya mozhlyvostey [Structural disproportions and imbalances of the labor market in the Carpathian region of Ukraine in the conditions of war: trends, threats, guidelines for the policy of stabilization and use of opportunities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37> [in Ukrainian].
7. Loboda, O., & Kyrychenko, N. (2025). Vplyv tsyfrovoyi ekonomiky na rynek pratsi v suchasnykh umovakh [The flow of the digital economy into the pricing market in every minde]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Taurida Scientific Herald. Series: Economics*, 22, 63–70. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.22.7> [in Ukrainian].
8. Shatalova, L. (2024). Vplyv strukturnykh transformatsiy ekonomiky na rynek pratsi ta zaynyatist [Impact of structural transformations of the economy on the labor market and employment]. *Upravlinnya zminamy ta innovatsiyi – Change Management and Innovation*, 11, 39–44. <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-11-6> [in Ukrainian].

9. Tsymbal, O., Ostafiychuk, Ya., Pankova, O. (2023). Tsyfrovi metody ta tekhnolohiyi formuvannya v Ukrayini innovatsiynoyi systemy informatsiynoho zabezpechennya rynku pratsi [Digital methods and technologies for forming an innovative system of information support for the labor market in Ukraine]. *Zhurnal yevropeyskoyi ekonomiky – Journal of European Economics*, 22, 3(86), 479–503.
10. State Enterprise “Information and Computing Center of the Ministry of Social Policy of Ukraine”. (2025). Internally displaced persons. URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo> [in Ukrainian].
11. Pelley, S. (2025, April 13). Ukraine’s Zelenskyy says the security of the world is at stake amid Russia war: “The threat is real”. *CBS News*. URL: <https://www.cbsnews.com/news/ukraine-volodymyr-zelensky-russia-60-minutes/>.
12. 0629.com.ua. (2022, October 13). Po Mariupoliu khodiat chutky, shcho kilnist zahyblykh siahnula bilshe 130 tysiach cholovik [There are rumors in Mariupol that the death toll has reached more than 130,000 people]. URL: <https://www.0629.com.ua/news/3478679/po-mariupolu-hodat-cutki-so-kilkist-zagiblih-sagnula-bilse-130-tisac-colovik> [in Ukrainian].
13. Kurenkova, O. (2025, April 21). “Ye nadiya, shcho znaydemo mayzhe vsikh”. Artur Dobroserdov – pro poshuk znyklykh bezvisty pid chas viyny [“There is hope that we will find almost everyone.” Artur Dobroserdov – on the search for missing persons during the war]. *Suspilne: novyny – Suspilne: news*. URL: <https://suspilne.media/998363-e-nadia-so-znajdemo-majze-vsih-artur-dobroserdov-pro-posuk-zniklih-bezvisti-pid-cas-vijni/> [in Ukrainian].
14. The Economist. (2024, November 26). How many Ukrainian soldiers have died? URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/11/26/how-many-ukrainian-soldiers-have-died>.
15. Vasylytsiv, T. (ed.). (2022). Sotsialno-humanitarni vyklyky viyny ta instrumentariy yikh podolannya (Karpatskyi rehion Ukrayiny) [Socio-humanitarian challenges of war and tools for overcoming them (Carpathian region of Ukraine)]. Lviv: State Institution “Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi NAS of Ukraine”.
16. Vasylytsiv, T. (ed.). (2023). Sotsialna vrazlyvist naseleennya Karpatskoho rehionu Ukrayiny: priorityety ta instrumentariy podolannya vyklykiv i zahroz [Social vulnerability of the population of the Carpathian region of Ukraine: priorities and tools for overcoming challenges and threats]. Lviv: State Institution “Institute of Regional Studies named after M.I. Dolishnyi NAS of Ukraine”. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240003.pdf> [in Ukrainian].

CHALLENGES OF LABOUR MARKET TRANSFORMATION IN THE CARPATHIAN REGION OF UKRAINE: THREAT IDENTIFICATION AND RESPONSE INSTRUMENTS

Maria Bachynska

*SI "Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine",
79026 Lviv, Kozelnytska, 4,
e-mail: maricka1104@gmail.com, ORCID 0000-0002-4589-308X*

Abstract. This article aims to identify the key threats to the labor market of Ukraine's Carpathian region under the conditions of full-scale war and to analyze the effectiveness of integrated response mechanisms implemented at the regional level. The research applies an interdisciplinary methodology, combining methods of comparative analysis, structural classification, policy analysis, and secondary data review. The study systematizes the threats affecting the labor market into demographic, social, economic, and institutional categories, highlighting the impacts of internal displacement, labor emigration, demographic aging, decreased investment activity, and structural employment imbalances.

In response, the article proposes a classification of six functional groups of response instruments: (1) national and donor-based employment support programs, (2) investment mechanisms such as industrial parks and tourism clusters, (3) digitalization and remote work strategies, (4) educational initiatives for youth and adults, (5) support systems for relocated businesses, and (6) social programs targeting vulnerable groups. These tools are evaluated based on their implementation in the Carpathian region (Lviv, Ivano-Frankivsk, Zakarpattia, and Chernivtsi oblasts), demonstrating varying degrees of success in stimulating employment, supporting entrepreneurship, and reducing migration pressure.

The key findings of the research emphasize that integrated solutions – particularly those combining digital tools, education, social engagement, and business support – enable labor market flexibility and resilience even in crisis conditions. The paper contributes to the ongoing discourse on postwar regional development and proposes a conceptual framework for designing inclusive, territorially-adapted labor policies that prioritize sustainability, innovation, and social justice.

Keywords: labour market, Carpathian region of Ukraine, employment, digitalization, educational initiatives, social policy.

*Стаття надійшла до редакції 02.12.2024
Прийнята до друку 29.01.2025*